

נפש עילאית יתורגם להישג מדיני. המילים "לעולם לא עוד" אינן יכולות להישאר מחויבות חיינו.

ח"כ **אריאל קלנר** הוא חבר בסיעת הליכוד.

יאיר קליינבאום

קיום שכולו שלילה

חיסול ישראל הוא הערך המכונן של תנועות השחרור הפלסטיניות, לגוניהן הדתיים והלאומיים כאחד. חוסר ההכרה בכך הוא שורש אסוננו

כופרת שמצווה לחסלה במאבק מזוין, והמרכיב הלאומי, הנהגה מלגיטימציה בינלאומית, סבור שהציונות היא מפעל קולוניאלי שיש לחסלו באמצעות תשלוּבּת מתמשכת של דיפלומטיה ומאבק מזוין.

פת"ח מגלמת את המרכיב הלאומי-ערבי, ונתפסת כתנועת שחרור-לאומי לגיטימית. לעומתה, חמאס מגלמת את היסוד האסלאמיסטי ונתפסת כבלתי-לגיטימית בקרב מדינות המערב וישראל, אף שירושלים "עשתה איתה עסקים" עד המתקפה הנוכחית.

התנועות אומנם נבדלות זו מזו בשיטה, וגם בתוצר הסופי הרצוי – חמאס חושק במדינת הלכה, ופת"ח במדינה ערבית שמרנית. אך הן זהות בהגדרת האויב – הציונות – ובשאיפותיהן הטריטוריאליות – כיבוש מחדש. אחדות זו כוללת גם את יתר תנועות השחרור הפלסטיניות, כגון החזית העממית (הערביסטית) והג'יהאד האסלאמי (האסלאמיסטי) – ולמעשה את כל הפלגים הפלסטינים במאה החולפת. הארכיטקטורה הרעיונית אחת: תופעה לאומית המגדירה

אפשר למנות סדרה של קונספציות, או הנחות-יסוד, של ישראל שהתמוטטו ביום שמחת תורה במקביל לקו ההגנה הדרום-מערבי שלה: ההנחה המדינית, שריבונות ערבית ממערב לירדן אפשרית; ההנחה המודיעינית, שחמאס הוא גוף מדיני-רציונלי; ההנחה הטכנולוגית, שמאפשרת לסמוך על המכונה ולצמצם בכוח האדם; וההנחה הצבאית, כי די ב'צבא קטן וחכם'. לכל אלו קדמה התבלות חברתית ארוכת שנים שהתבטאה בתרבות ארגונית קלוקלת ושהובילה לכשל מרכיבי האיכות, ההרתעה, ההתרעה, ההגנה והשמדת האויב.

אך השיקום התפיסתי הנדרש לנו אחרי אסון השבעה באוקטובר חורג מעבר לפעולות קונקרטיים כאלו ואחרות. נדרשת בחינה מחודשת של הנחות עבודה שגויות העשויות לסכן את עתיד המדינה.

כידוע, המאבק הפלסטיני נגדנו מתקיים בשני מסלולים, דתי-מוסלמי ולאומי-ערבי, השותפים שניהם לתביעה על אדמת הארץ ולאי-ההכרה בזכות היהודים לריבונות בה. המרכיב הדתי סבור שהציונות היא תנועה

מתוך כך יובהר ביתר שאת הקשר המתמשך בהיסטוריה הפלסטינית הקצרה לארגוני הג'יהאד העולמי, שהושפעו עמוקות מדיאלקטיקת השחרור המרקסיסטית (כפי שהתבטאה בעבודתו של סייד קוטב), אך גם למשטרים אחרים המבוססים על תיאולוגיות שחרור הגליאניות כגון גרמניה הנאצית בשנות הארבעים וברית המועצות במהלך שנות השישים והשבעים: כולם ביטויים פוליטיים של תורות שחרור ומאבק הגליאניות שמנהיגי הפלסטינים במאה החולפת כרתו עימם בריתות רעיוניות-צבאיות.

הן גרמניה הנאצית, הן ברית המועצות, הן האחים המוסלמים, נבנו על דיאלקטיקת שלילה עם יסודות מנוגדים (ובמקרה הפלסטיני גם מגדירים). בקומוניזם היה זה הקפיטליזם-הקולוניאליסטי, בנאציזם – היהדות-הבולשביקית, ובקרב האחים המוסלמים מדובר היה בקולוניאליזם המערבי-יהודי. במסגרת כל אחד מאלה, רק ביטול אותו יסוד 'אחר' יאפשר שחרור דתי, לאומי או חברתי.

גם המרכיב הדתי וגם המרכיב הלאומי הפלסטיני פעלו בהרמוניה הדוקה עם שלוש הגישות ההגליאניות השונות הללו. מדובר בתופעה חסרת-תקדים בהיסטוריה הערבית המודרנית.

שתי זרועות של חסלנות

כאן אנו מגיעים לשיקום התפיסתי הנדרש לנו. שיקום זה מתחיל בהכרה בכך שבמידה והפלסטיניות מעוניינת בדיאלוג עם הציונות, הרי זה רק כחלק מדיאלקטיקת מאבק רחבה המאיינת את מושא מאבקה. חוסר פשרנות זה נח על מנטליות 'חודיבה', דהיינו שיטות

את עצמה על יסוד תופעה לאומית אחרת (הציונות), ורק דרך שלילתה היא מגיעה לשלמות. זוהי מעין תיאולוגיית שחרור, שבה גורם מגדיר את עצמו על פי הזולת המנוגד לו, ומבטל את הזולת המגדיר הזה כדי להגיע לקתרוס.

מהלך זה הוא, במונחים פילוסופיים, דיאלקטיקה נוסח הגל, הרואה בניגוד את הכוח המכוונן והמניע – ובהשלתו, קרי חיסולו, את המימוש. ניגודם של הפלסטינים לציונות הוא עצם הגדרתם כפלסטינים, והוא הכוח המניע את מאבקם. מאבקם זה לא יישא פרי עד שהציונות תימחק. לדיאלקטיקה הזאת מצורפת תפיסת כיבוש-אדמה אסלאמית סלפית, ויחדיו הם מוליכים לקביעה כי "מן הנהר ועד הים" תתקיים רק ישות אחת, פלסטינית.

על אף הקושי לקבל זאת, האנטי-ציונות הפלסטינית דומה במבנה מחשבתי זה לתורת מאבק אנטי-יהודית אחרת המסתמכת על דיאלקטיקת השלה ואשר בבסיסה "קדושת הדם והאדמה"; זו התורה הנציונל-סוציאליסטית. אומנם, בשונה מהנאציזם, הלאומיות הגרמנית לא ראתה ביהודים, ביהדות או בציונות גורם מכונן שללא ירידתו מעל בימת ההיסטוריה לא יוכל העם הגרמני לממש את ייעודו הלאומי. למרבה הצער, דווקא משום כך הזהות הפלסטינית היא בעלת יכולת התמתנות מועטה מזו הגרמנית. השלת קיומו של הזולת הכרחית להגדרה העצמית במצב הפלסטיני, היא צו לאומי או דתי מגדיר – בעוד ללאומנות הגרמנית היה גם בסיס בלתי-תלוי ביהודים. בניגוד לפלסטינים, העוינות של מדינות ערב כלפי ישראל אינה גורם המגדיר את זהותן – עובדה המאפשרת קיומם של יחסי שלום.

ההטעיה והתחבולה מבית מדרשו של הנביא מוחמד. הוא הופך את רעיון ההכרה ההדדית ישראל-פלסטיין לבדיה מערבית ותו לא.

בטרם נחתמו הסכמי אוסלו רווח בקרב מרבית הציבור הישראלי, מהימין ועד חלקים בשמאל הוותיק, הספק לגבי אפשרות ההשלמה של תנועת המאבק הפלסטינית עם מדינת ישראל. ספק זה נוסח בצורה פשטנית, והוא נתפס בתקשורת הישראלית כשלילי, מיושן, פטליסטי ופונדמנטליסטי – ואף הוקע כבעלת מניעים מיסטיים, דתיים או לאומניים. אבל חסידיו, ביניהם מצביאים ומדינאים, התעקשו כי הכרה ישראלית בזכויות לאומיות פלסטיניות היא בעצם הכרה בגוף שבשום קונסטלציה דמוגרפית, טריטוריאלית או גיאוגרפית לא יסכין לשלום אמתי; ולראיה, האמנה הפלסטינית המחייבת את 'תורת השלבים' – שגם לאחר הסכמי אוסלו לא בוטלה.

המתנגדים סברו בעצם כי תביעת השלום מהפלסטינים אינה אלא מסירת הזכות להכתבת תנאי מלחמה חדשים נגד ישראל מעמדה משופרת. או, לעומקו של דבר: המשך דיאלוג מדיני והכרה בפלסטינים, גם בלי מסירת אדמות, מסייע למימוש שלב בחזון הגורס איון קיומי של האחרות המכוננת (ישראל). לכן, גם הכרה דיפלומטית די בה לעודד דיאלקטיקה חסלנית, שכן הגורם שיש לאיינו הופך לצד המכיר בלגיטימיות של הגורם המאייני אותו, במקום להיכון למלחמה בו. פת"ח המעונב, כיסוד 'סבלני' או 'מתון', חשוב אם כך במהלך ה"שחרור" לא פחות מחמאס ה'פונדמנטליסטי', בהעסיקו את מדינת ישראל בדיאלוג חסר-תכלית המהווה שלב-ביניים בדרך לאיון פיזי.

היריבות בין המרכיב הלאומי למרכיב האסלאמיסטי, הבינו מתנגדי אוסלו, מתגמדת לנוכח ההרמוניה המתקיימת בין מרכיבים אלה. כל אחד מהם מממש, זה בהישגיו הדיפלומטיים וזה במעשיו הצבאיים, שלבים שונים במטרה המשותפת. האחד מחולל דיאלוג המניע את גלגלי הדיאלקטיקה ומוליך את הצד הנשלל, הישראלי, לדינמיקה שמטרתה השלמת קיומו; השני, במקביל, מחליש את הצד הנשלל ברובד הפיזי.

לנוכח התממשות תחזיותיהם הקודרות של מבקרי תהליך ההכרה ההדדית, ולנוכח ניתוח מבנה-העל הרעיוני של התופעה הפלסטינית שהצגנו, ברור שכל מימוש של יעד ביטחוני, מדיני או אסטרטגי ארוך טווח לא יועיל לאינטרס הישראלי אם לא נזנח את הדיאלוג עם גופים המאמצים נרטיבים שהגדרת המערכת שלהם מבוססת על איון ריבונות ישראל.

שורש דשדושנו

בינתיים, למרות מרחב תמרון מסוים שנוצר לה, ממשיכה מדינת היהודים להתייחס לתופעה המאיינת בשוויון נפש: כמו לדיווחי התצפיתניות בחודשים שקדמו לשבעה באוקטובר.

שוויון הנפש נובע מקונספציה שנוצרה כחודש לאחר מלחמת יום כיפור, ב-28 בנובמבר 1973, עת התכנסה ועידת המדינות הערביות באלג'יר והכריזה על צורך בפתרון מדיני לבעיית הפלסטינים. כמעט שנה לאחר מכן, באוקטובר 1974, בוועידה ערבית נוספת שנערכה ברבאט, הכירה הליגה הערבית באש"ף כנציג הבלעדי לענייני העם הפלסטיני, למגינת ליבו של המלך חוסיין.

שהלגיטימציה של הגורם המבקש לערערן התחזקה. מאז המפנה הפלסטיני של שנות השבעים ישראל כושלת בהגדרת אויביה, ומתוך כך, באי-הכרעת מערכה צבאית. כתוצאה מכך נוצר עידן ה"סבבים". הוא הוסבר כחלק מעידן "קץ המלחמות הגדולות", אך לא כן היא: זהו רק ויתור דה-פקטו על הכרעת האויב המוצהר של הציונות המדינית, הלוא הוא תנועות ה"שחרור" הפלסטיניות.

רק אם תבחר ישראל לעצמה, למדינות הסוניות המתונות ולבעלות בריתה במערב, כי מדובר בסכסוך שבו עצם קיומה הוא בעיני הצד השני, פת"ח וחמאס, לאומנים ואסלאמיסטים כאחד, שורש הבעיה – היא תוכל ליצור את מרחב התמרון הנדרש כדי להתמודד עם הישגי התנועה הפלסטינית בפיקחון ובשקיפות הנצרכים. רק כך יכבדו הערבים את ירושלים על הכרתה בעורמה ובתחכום שבתורת השלבים הפלסטינית. ורק אז תוכל ישראל להתפנות להתעצמות הדיפלומטית והצבאית הנצרכת לה להתמודדות עם אתגרים אזוריים גדולים בהרבה.

השיקום מבפנים

המחדל התפיסתי של השבעה באוקטובר יובן בבהירות רבה יותר מזווית פנים-ישראלית: כישלון הקונספציה הישראלית הוא הכישלון להבין (שוב) את הערבים, וכתוצאה מכך להגדיר, לחשוף, ולסכל את כוונותיהם העוינות. ב-73' לא הכינו הישראלים אסטרטגיית שלום עם מצרים, שהיה לה סיכוי קלוש, בשל יוהרה מנותקת מהמציאות שפגעה ביכולת ההגדרה,

היה זה בון טון סוני שהמערב והמזרח אימצו על רקע אמברגו הנפט הסעודי.

באופן מדהים למדי, יומיים לאחר ועידת אלג'יר הכירה מפלגת העבודה לראשונה ב'זהות הפלסטינית' במצעה הרשמי, וארבעה חודשים לפני ועידת רבאט הכירה ממשלת ישראל רשמית בסוגייה הפלסטינית. כך שמאז קיץ 1974 נוצרה הכרה בקיום הלאום, ומאז 1993 נוצרה הכרה בזכויותיו הלגיטימיות, שהפכו למדיניות רשמית שישראל לא נסוגה ממנה.

ברבות השנים אף נעשתה ההפרדה בין 'מתונים' ו'קיצונים', בשל חוסר הבנת התיאולוגיה הפלסטינית הרואה את הציוני המתון ביותר כפי שרוב הציונים רואים את הגורם הפלסטיני הקיצוני ביותר: כחסר לגיטימיות. בכך דנה ישראל את עצמה למלחמות אין קץ; למצב שבו הכרעתה למוות היא עיקרון לגיטימי של אחד מבני השיח במזרח התיכון; ולקיום בריתות בינלאומיות על משענת הקנה הרצוף של סכסוך אלים ומתמשך. שכן לכל ארגוני ה"שחרור" מטרה גיאופוליטית משותפת: להציב את ישראל במגננה בלתי פוסקת, כחלופה יעילה למלחמה קונבנציונלית בין ישראל לארצות ערב.

במקביל, הכרת ישראל בזכות הפלסטינים לשטח, בלא הכרה פלסטינית זהה לגבי ישראל, גם נטרלה את מרכיב ההרתעה הבסיסי ביותר בארסנל המזרח תיכוני: סיכון אדמת היריב.

ההכרה בלאום הפלסטיני (1974) ובזכותו לאדמה (1993) כלאו אפוא את ישראל בפרדיגמה שבה שלמותה הטריטוריאלית וזכותה ההיסטורית נתערערו, בשעה

לימין עלו נושאי דיון אחרים, רבי-משמעות, כגון זהות יהודית, דת ומדינה, משפט ותרבות, ודחקו את הנושא מראש סדר היום.

יום הטבח הנורא יצר בישראל שינוי תודעתי דומה לזה שמאורעות תרפ"ט יצרו בציונות העובדת ביחסה לערביי הארץ. לנגד עינינו, תושבי רמאללה 'המודרנית' ותומכי-פלסטין בעולם מריעים למעשי הטבח, ומאמתים לעיני כול את החשש כי יעדם של המרכיבים החילוניים המודרניים והאסלאמיים חמאסיים בתנועת השחרור הפלסטינית דומה.

למרות הזדמנות היסטורית רב-ממדית זו, הכוללת לא רק התפכחות פנים-ישראלית אלא גם הסכמי שלום עם מדינות-ערב מתונות שניתקו את תלותן הדיפלומטית בסוגייה הפלסטינית – נראה כי ממשלת ישראל נותרת הממשלה היחידה בתבל המתלוננת כי ארצה עומדת בסכנת השמדה, אך בה בעת ממשיכה להכיר בתנועה דה-קולוניזטורית אסלאמית המבקשת לא פחות מאשר לחסל ולאייץ אותה.

החשיפה והסיכול – אך מאז ניסו לכפר על כך בטעות הפוכה: הכנת אסטרטגיית שלום שאין לה סיכוי בשל דמיונות מנותקי מציאות. אותה טעות – רק להפך.

השיקום התפיסתי יצטרך להתקיים בשמאל הציוני וגם בימין. השמאל יחזור למפלגת העבודה של טרום עידן הפלסטינו-צנטריות (שלא לומר פלסטינופיליה). אכן, הייתה עת שבה הפלסטינו-צנטריות מילאה את החלל שהותירו מושגים כמו הגשמה, סוציאליזם ועלייה על הקרקע שנונחו או מאחור. היו גם שמצאו בחתירה לפתרון שתי המדינות תיקון למעללי דור המייסדים. אך חזונות אלה והפונקציות הסוציולוגיות הפנים-ישראליות שמילאו כבר הוכחו כחסרי בסיס מציאותי לאחר האינתיפאדה השנייה, והסירובים הפלסטיניים בקמפ-דיוויד (2000) ובאנאפוליס (2008).

הימין הישראלי לא ראה בפלסטינו-צנטריות אידיאל, אלא 'רק' ירש את עקרונות הסכמי אוסלו כתורה מסיני תוך סירוב לפעול לנטרול הלגיטימציה שקיבל היסוד החסלני בסכסוך. מתוך כך, בוויכוח שבין שמאל

יאיר קליינבאום הוא דוקטורנט להיסטוריה וחוקר במרכז יבין למחקרים אסטרטגיים לאומיים.